

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“

Jekaterina Ilo

**LÄÄNE-HARJU VALLA LASTEAEDADE ÕPETAJATE
POOLT KASUTATAVAD MEETODID JA VAHENDID
KESKKONNAHARIDUSE EDENDAMISEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Maret Vihman MA

Narva 2023

AUTORLUSE KINNITUS

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud. Lõputöö on koostatud, lähtudes Tartu Ülikooli Narva kolledži sotsiaalteaduste valdkonna üliõpilaste lõputööde koostamise ja vormistamise juhendi nõuetest.

Jekaterina Ilo

Allkirjastatud digitaalselt

13.05.2023

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jekaterina Ilo

(sünnikuupäev: 15.12.1987)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Lääne-Harju valla lasteaedade õpetajate poolt kasutatavad meetodid ja vahendid keskkonnahariduse edendamisel“, mille juhendajaks on Maret Vihman, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusel kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonnas, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õiguseid.

Jekaterina Ilo

13.05.2023

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Peamiste mõistete definitsioonid	7
1.2. Keskkonnateadlikkuse juurutamine lapsepõlves	9
1.3. Eesti lasteaia õpetajate võimalused keskkonnateadlikkuse toetamiseks	10
1.4. Meetodid ja vahendid keskkonnasõbraliku hariduse tõstmiseks	11
1.4.1. Tähelepanekud ja näited Eesti naaberriikidest	11
1.4.2. Keskkonnasõbralikku hariduse toetamiseks kasutatavad meetodid	12
1.4.3. Vahendid, mida saab kasutada laste keskkonnateadlikkuse tõstmiseks	17
2. UURIMUSE METOODIKA	19
2.1. Valimi moodustamine ja kirjeldus	19
2.2. Andmekogumismeetod	19
2.3. Andmete kogumise protseduur	20
3. UURIMISTÖÖ TULEMUSTE KOKKUVÕTE	22
3.1. Ankeetküsitluse vastuste analüüs	28
3.2. Fookusgrupi intervjuu kirjeldus ja analüüs	30
3.4. Arutelu	34
KOKKUVÕTE	35
SUMMARY	37
KASUTATUD KIRJANDUS	38
LISAD	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.

SISSEJUHATUS

Valitsustevahelisel kliimapaneeeli (IPCC) raportist (2021) selgus, et on vajalik viivitamatu ja kõikehaarav tegutsemine, ränkade elutingimuste vältimiseks (Kliimamuutuste veebileht, 2021).

G. Olssoni hinnangul on meie planeedi jätkusuutlikkus ohus, sest prügimäed aina kasvavad, kahjulikude saasteainete hulk õhus suureneb ja paljud loodusvarad on ammendatud. (Unicef veebileht, 2022) Nüüdisajal on inimeste mõttemaailm muutunud ning kasumi saamine kerkinud esikohale. (Sarv, 2018, lk 37-38)

Ületarbimine on Eestis levinud nähtus. 2018. aasta andmete järgi on meie riigis ökoloogiline jalajälg 5.06. See tähendab, et tarbimine on oluliselt suurem, kui planeedi ökosüsteemide võime ressursse taastoota. (Global Footprint Network veebileht, 2018) Tarmo Tüür (2021) on toonud välja, et Eestis on hävitatud viimase kümne aasta jooksul tuhandeid hektareid vanu elurikkaid metsi. Ilmaaegne ja raiskav ressursside kasutamine, kasvavad prügi kogused töötavad kõik enda alla uputada. (Sarv, 2018, lk 123) Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuringutest (2020, 2022) selgus, et ehkki inimesed tunnevad muret keskkonna probleemide pärast, siiski esineb keskkonnahoidlikku käitumise identifitseerimisega raskusi ning viimasest uuringust (2022) tuli välja, et eestlaste huvi keskkonna teemade vastu on langenud. (Keskkonnateadlikkuse uuring, 2020, 2022)

Kuigi lapsed ei saa suuresti otsustada globaalselt ressursside tarbimise üle, on äärmiselt oluline, et nad omandaksid juba lapseeas keskkonnasäästliku mõtteviisi. Hetkel on säästvat arengut toetav haridus kerkinud esiplaanile ning see kajastub ka Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) ja Keskkonnateadlikkuse uuringus (2022). Varasemalt on Eestis uuritud keskkonnasõbraliku haridust koolieelsetes asutustes. Näiteks võib leida asjakohast infot Tambergi, Otti ja Töldseppa bakalaureuse töödest. Töö autor on käinud praktika raames erinevates Eesti lasteaedades, luges läbi Timbergi, Otti ja Töldseppa bakalaureusetöid ning jõudis järeldusele, et lasteaedades rakendatakse keskkonnasäästlikku kasvatust ebapiisavalt. Töö teemaks valiti “Lääne-Harju valla lasteaedade õpetajate poolt kasutatavad meetodid ja vahendid keskkonnahariduse edendamisel”, sest autor peab oluliseks keskkonnasäästlike hoiakute ja väärtuste arendamist elurikkuse säilitamiseks. Antud töö eesmärgiks oli koguda

ja analüüsida andmeid Lääne-Harju valla lasteaedades, sest antud piirkond positsioneerib end kui roheline vald, olles seoses Euroopa rohelse kokkuleppega (Niinepuu-Mark, i.a.). Lisaks pole varasemalt antud piirkonnas uuritud, kuidas toimub keskkonnakasvatust lasteaedades. Uurimistöö eesmärk on selgitada välja, milliseid vahendeid, meetodeid kasutavad Lääne-Harju valla lasteaiaõpetajad keskkonnahariduse läbiviimisel koolieelsetes asutustes, milliste takistustega puutuvad kokku ja millist tuge saavad kohalikult omavalitsuselt.

Eesmärgi saavutamiseks püstitas töö autor järgmised uurimisküsimused:

- Infokogumine varasematest töödest ja kirjanduse allikatest
- Määratleda ökoloogilise/ keskkonnasõbraliku laste kasvatamise mõiste ja avada selle olemuse
- Leida vastuse, kui oluliseks peavad Lääne-Harju õpetajad keskkonnaõpetust
- Selgitada välja, milliseid meetodeid kasutavad antud piirkonna õpetajad enim
- Uurida välja, kuidas/mille kaudu toetatakse keskkonnaharidust
- Millest tunnevad puudust Lääne-Harju õpetajad, et muuta laste keskkonnateadlikkus efektiivsemaks
- Kuivõrd loodust väärtustavalt ja hoidvalt käituvad Lääne-Harju valla õpetajad

Võtmesõnad: ökoloogiline haridus lasteaias, säästev areng, keskkonnaharidus, keskkonnahariduslik õppeprogramm, ületarbimine, keskkonnasõbralike hoiakute ja väärtushinnangute kujundamine.

1. TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Peamiste mõistete definitsioonid

Keskkond on kompleks elus ja eluta looduse mõjuritest, mis omavad mõju subjektile. (Säästva ..., 2000, lk 21) Seidenberg (1998, lk 60) defineerib keskkonda sarnaselt kui tingimuste kogumit, milles asub elukooslus (elusolendid) ehk kõik, mis meid ümbritseb.

Keskkonnakasvatus moodustub kahest sõnast: keskkond ja kasvatus, seda määratletakse mitmeti. Näiteks ühe määratluse kohaselt kuuluvad sinna looduslik, inimese ehitatud ning sotsiaalne keskkond (Vienola, 2003, lk 7).

Säästev/ arukam /keskkonnasõbralik tarbimine- selliste kaupade ja teenuste kasutamine, mis vastavad põhivajadustele ja tagavad hea elukvaliteedi, samal ajal välditakse üleaarust loodusvarade hävitamist, mürgiste materjalide kasutamist ning jäätmete ja saasteainete tootmist. Ressursside kasutamine sellisel kujul, et ka järgnevatel põlvedel jaguks ressursse. (Euroopa Komisjon, 2010)

Keskkonnasõbralikud hoiakud ja väärtushinnangud on sellised, mis ei ohusta tulevaste põlvkondade vajadusi. (Ari & Yikmaz, 2019) Tarbimine, mis eeldab tarbijaskonnalt ökoloogiliste valikute tegemist, mis avaldavad keskkonnale vähima kujuteldava mõju (Säästva ..., 2000, lk 26).

Keskkonnateadlikkus näitab inimeste faktilisi teadmisi keskkonna võtmeküsimustest, keskkonna ja inimeste vastastikust mõjust, kuid ei eelda keskkonnasõbralikku hoiakut. (Säästva..., 2000, lk 26)

Loodusvara inimkonna olemasoluks ning majanduse- ja kultuuri edendamiseks tarvilikud keskkonnaosised. Loodusvarad on näiteks maavarad, energiaressursid, maa, vesi jne. (Seidenberg, 1998, lk 61). Loodusliku päritolu kulg või aine, mida inimkond tarbib (Säästva ..., 2000, lk 33)

Jätkusuutlik/kestlik/säästev/säästlik/alalhoidev/tasakaalustatud/ jätkuv/ kestev/ mõistlik/ tugiv areng tähendab bioloogilise ja kultuurilise mitmekesisuse püüandamist järgnevatel põlvkondadele (Dahlgren, Sjölander jt. 2021, lk 17). Säästev areng on lähenemisviis majanduse planeerimisele, mille eesmärk on edendada majanduskasvu,

säilitades samal ajal keskkonna kvaliteeti tulevaste põlvkondade jaoks. (Cheever & Campbell-Mohn, 2022). Eesti Keskkonnaministeerium (2021) defineerib säästvat arengut kui sotsiaal-, keskkonna- ja majandusvaldkonna harmoonilist arengut. (Eesti Keskkonnaministeeriumi veebileht, 2021). Säästva arengu sõnaseletuses (2000) selgitatakse säästvat arengut, kui sihiteadliku arengu kurssi, mis eeldab tasakaalu inimtegevuste ning ökosüsteemide ja loodusrikkuse säilitamise vahel (Säästva ..., 2000, lk 54).

Ökoloogiline kasvatus/keskkonnakasvatus/ökokasvatus/ ökoloogiline kasvatus/keskkonna mõistmist ja väärtustamist kujundav kasvatus on hoiakute ja väärtushinnangute toel üksikolendite ning rühmadele õpetamine säästliku ja teadliku keskkonnakaitse vaimus (Säästva ..., 2000, lk 67).

Jätkusuutlikku/säästliku arengut toetav haridus/ keskkonnaharidus on oskuste, hoiakute ning loodusega/ keskkonnaga seotud teadmiste edastamine, mis ei eelda säästva arengu viljelemist. (Säästva ..., 2000, lk 22) Eeldab jätkusuutliku arengu käsitlemist õppes ning osalusel põhinevaid õppemeetodeid. Õpilasi motiveeritakse tegutsema nõnda, et säiliks jätkusuutlikkus, mõtlema kaaluvalt, saama aru komplitseeritud süsteemidest, rajama arengustsenaariume, koostöös ja kaasates otsustama. Sihiks on inimeste väärtushinnangute arendamine. (Keskkonnaministeeriumi veebileht, 2023, lk 24) Säästvat arengut toetav haridus aitab tõhusaimalt mõista enda ja laiemalt ühiskonna tegutsemise võimalusi ja tulemusi nii kohalikul tasandil kui ka üldiselt, arendab kriitilist mõtlemist ja tuleviku silmas pidamist. (Laius, i.a.) Säästva arengu haridus on säästva arengu põhimõtteid järgiv teadmiste, oskuste, hoiakute ja väärtushinnangute süsteem, mis avab perspektiivi saada aru looduse, sotsiaal-kultuurilise ning majanduskeskkonna kokkupuutepunktidest. (Laius, i.a.)

Ökoloogiline jalajälg loob pildi loodusrikkuse tarvitamise määra kohta. Tõmmates paralleele looduse taastumisvõimega ning selle vahel, kuidas inimtegevus mõjutab ökosüsteemi samal pindalal (Säästva ..., 2000, lk 67). Ökojalajälje meetod koosneb mitmest indikaatoritest, kuid siiski pole see kõikehõlmav ning sel on ka omad puudused. (Jõgisaar, 2011) Ökoloogilise jalajälje eesmärk on osutada meile tee hoolivamaks ja säästlikumaks käitumiseks. (Sarv, 2018, lk 146)

Ületarbimine/ liigne tarbimine/ jätkusuutmatu tarbimine- käitumine, mis kahjustab või negatiivselt mõjutab inimesi ja/või keskkonda, ületades planeedi ja selle ökosüsteemide taluvusvõime. Ressursside loomuliku uuenemine pole sellise tarbimise kiiruse tõttu

mõeldav. (Peluso, 2022)

1.2. Keskkonnateadlikkuse juurutamine lapsepõlves

Lapsepõlv on see periood inimese arengus, mil toimuvad peamised muutused (Smith, Cowie, Blades, 2008, lk). Käesoleval ajal jäävad lapsed loodusest aina kaugemaks ning vähestel tekib võimalus ammutada teadmisi vahetust keskkonnast. (Masing, 2001, lk 7) Nõndasama arvab Sarv (2018, lk 73), et aina rohkem saadakse teadmisi vahendajate kaudu, mitte toimumiste juures. Turovski (2016) toob välja, et loodus on kompleksüsteem ning seetõttu peab looduskaitse olema terviklik ja arvestama kõikide osalistega. Lastel peaks olema võimalus saada keskkonnaharidust juba koolieelses asutuses (Keskkonnateadlikkuse uuring, 2022). Sarv (2018, lk 86) on rõhutanud, et tulevikus oleks lootust, tuleb kõige olevaga toimetada lugu pidades ja lugu alal hoides. Käis (1996, lk 160-162) on üles tähendanud, et armastada ja hoolida saame sellest, mida mõistame ja tunneme. (Käik, 1996, lk 160-162) Seega looduse kaitsmiseks peame lastes arendama väärtusi, meeli ja võimeid, mis takistavad neil seda kahjustada, hävitada. Sarnaselt on öelnud Vienola (2003), et laps sooviks loodust kaitsta, peab ta seda armastama. (Vienola, 2003, lk 16) Pittam (2013) peab oluliseks väikestele lastele ökoloogia ja keskkonna õpetamist, sest tulevikus saavad nendest looduse kaitsmise eestkõnelejad. (Pittam, 2013) Pole võimalik selgelt piiritleda ning puudub ühtne mudel, mis toob lapsed keskkonnasõbraliku eluviisi juurde. Uuringutest on selgunud, et nooremas eas saadud teadmised omavad edaspidises elus suurt mõju. (Brügge, Glantz, Sandel, 2007, lk 214-215) Varases lapsepõlves tekkinud kogemus enda järelt koristama on oluline, sest taoline hoiak aitab edaspidi tajuda lahendamist vajava probleemi lahendust. Näiteks oskab laps täiskasvanuna tekkivate jäätmetega toimetada. (Pungas-Kohv, Kohv & Lotman, 2016)

Toetudes Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava § 17.-le Valdkond Mina ja keskkond saan tuua välja, et laps peab väärtustama keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi ning mõistma ja märkama omaenda ning ümbritsevate tegude tagajärgi ja mõjutusi keskkonnale. (2011) Elurikkuse arenguks tuleb kaasata lapsed, sest nõnda õpivad nad varakult vastutust kandma. (Sarv, 2018, lk 143)

1.3. Eesti lasteaia õpetajate võimalused keskkonnateadlikkuse toetamiseks

Eestis hetke seisuga ei ole veel riiklikut keskkonnahariduse programmi, kuid see plaanitakse rajada aastatel 2024, 2025 Keskkonnaministeeriumi ning Haridus-ja Teadusministeeriumi koostöös. (Keskkonnahariduse ..., 2023, lk 15) Sellegipoolest on Eesti lasteaia õpetajatele võimalus saada materjale, koolitusi ja tuge mitmest organisatsioonist. Tartu loodusmaja koolituskeskuses pakub õpetajatele koolitusi ja õpitubasid ning toetab projektide abil keskkonnahariduse levikut Eestis. Loodusmaja poolt korraldatud koolitusi viiakse läbi nii asutustes kohapeal, kui ka veebikeskkonnas Zoom. Õpetajad saavad osaleda koolituses: “Loodusvaatlused”, “Geoloogia ja maastikud”, “Kogude koostamine”, “Ökosüsteemid ja välivaatlused”, “Looduse tundmise alused” jne. Lisaks on võimalik koolieelsete asutuste õpetajatel leida Tartu Keskkonnahariduskeskuse veebilehel nende poolt koostatud või tõlgitud õppematerjale ja infovoldikuid, mida saab kasutada õppetöös. Õppematerjale leiab teemadel: taime- ja loomariik, erinevad elukooslused ja -keskkonnad, pinnamood ja geoloogia, samuti keskkonnasõbralik eluviis ja jäätmete sorteerimine. Aastast 2019 on Tartu loodusmaja ka Rohelise kooli programmi koordineerija Eestis. (Tartu Keskkonnahariduse Keskuse veebileht, i.a.)

Keskkonnaagentuur on 2022. aastal töötanud välja kasutajasõbraliku loodusvaatluste nutirakenduse (LVA). Antud rakenduse toel saab sisestada kõike, mida looduses ringi käies vaatled ja avastad ning lisaks saab selle kaudu anda panuse aidates looduskaitse korraldajaid, teadlasi, tudengeid ning paljusid teisi loodusega tegelevaid spetsialiste. (Loodusvaatluste äpi ..., 2022)

Erisuguste projektifondide toel loodud loodusharidusslikke õppematerjale leiab Huvitava Bioloogia Kooli veebilehel. (Huvitava Bioloogia Kool, 2020)

Eesti koolieelsete asutuste õpetajad, kes valdavad inglise keelt saavad osaleda koolitustel üle maailma. Näiteks pakub õpetajatele online kursuseid maailma suurim hariduslehekülg <https://www.udemy.com/>.

1.4. Meetodid ja vahendid keskkonnasõbraliku hariduse tõstmiseks

Nagu paljude teiste käitumisviiside puhul, mida soovitakse oma lastele sisendada, toimib ka keskkonna ja laste ühendamine kõige paremini siis kui alustatakse väikeselt, ollakse eeskujuks, kasutatakse lõbusaid ja praktilisi tegevusi. (Greenwise Team, 2016)

Teadlikkuse tõstmiseks keskkonda mõjutavatest probleemidest ja nende lahenduste leidmiseks peame viima lasterühmad loodusesse või lapsed õue. (Kwatra, 2022)

1.4.1. Tähelepanekud ja näited Eesti naaberriikidest

Meie naaberriikides on mitmeid organisatsioone, ühendusi ja asutusi, mis tegutsevad tulevaste põlvkondadele hüvanguks ja tegelevad jätkusuutlikku eluviisi levitamisega. Põhjamaades on vaatamata mõnevõrra külmale kliimale tugev kultuuripärand ja õueselu traditsioon, mida tuuakse ka haridussüsteemi (Ringsmose, Kragh-Müller, 2016, lk 127-128). Taanis ollakse arvamusel, et loodusel on ainulaadne potentsiaal laste kasvamise ja katsetamise platvormina. Taani lasteaias on täiesti tavaline, et 2-aastased saavad päris tööriistadega tegutseda, lõkke ümber istuda ning puude otsa ronida. Olulisel kohal on ka vanemate kaasamine. Lapsevanemad saavad lapsele järgi tulles võtta osa lõkke ääres istumisest, metsas mängimisest ja muudes tegevustes. (Scott, i.a.) Autor külastas Taanis teadmiste ja kogemuste keskust ning see avaldas muljet ja oli ajendiks lõputöö teema valikul. Taanis Vejle linnas on kohalik omavalitsus loonud Økolariet teadmiste ja kogemuste keskuse. See on muuseum, kus läbi lõbusa, põneva ja hariva kogemuse toetatakse laste ja täiskasvanute keskkonnateadliku käitumist. Erinevate näituste ja interaktiivsete eksponaatide kaudu tutvustatakse reostuse mõju keskkonnale ja võimalusi, kuidas käituda/tarbida loodussõbralikult ja jätkusuutlikult. Muuseum on külastajatele tasuta, kuid muuseumi territooriumil tegutsevast poest on leidub lai valik säästlikul viisil valmistatud tooteid. (Økolariet veebileht)

Keskkonnaharidus on Soome riikliku õppekava oluline osa ning põhineb mängudel ja loovusel (Ukkola, 2021).

1.4.2. Keskkonnasõbralikku hariduse toetamiseks kasutatavad meetodid

Eesti loodus on vägev ning elurikkuse poolest üks rikkamaid ja on osa eestlaste identiteedist. (Relve, 2022, lk 10-11) Laste õpetamismeetodit peavad olema elulähedased ja lapsepärased (Käis, 1996, lk 238).

Eeskuju: Õpetades last koolieelses eas läbi isikliku eeskuju ja delikaatse suunamise kaudu saavutame kõige tõhusama tulemuse. (Tuisk, 2005). Lapsed matkivad neid ümbritsevate täiskasvanute käitumist, seepärast on äärmiselt oluline seda teadvustada ning olla eeskujuks. Täiskasvanute tegevusi jäljendatakse nii suhtumises inimestesse kui ka loodusesse. (Tuuling, 2009) Kink (2006, lk 8) ja Käis (1996, lk 35) on samuti rõhutanud, et õpetaja roll on olla eeskujuks, väärtuste ja hoiakute kujundajana. Käis (1996, lk 62) ja Sarv (2018, lk 35) on mõlemad toonud välja, et õpetaja peab olema loov ja kasutama kõiki juhuseid õppimiseks. (Kink, 2006, lk 8) Davis ja Keyser (1997) on samal meelel, et lapsed omandavad väärtusi ja hoiakuid jälgides täiskasvanute igapäeva tegevusi.

Mängud: Mängud kujundavad positiivseid hoiakuid ja aitavad kaasa õppimisele. (Tuuling, 2009) Vienola (2003) toob välja, et peamiseks teadmiste hankimise allikaks on väikelaste puhul mäng ning õppimine ja arenemine toimub läbi mängu. (Vienola, 2003, lk 8) Korralikult läbimõeldud ja planeeritud mäng vormib laste väärtushinnanguid (Salumaa, Talvik, 2003, lk 104). Krull (2001, lk 296) on lisaks leidnud, et tudeerides elulähedases keskkonnas, või luues seda läbi simulatsiooni, kinnistub oluliselt enam teavet. Salumaa ja Talviku käsitluses kultiveeritakse läbi mängude erisuguseid oskusi ja mõtlemist, väljendatakse emotsioone. Mänge võib mängida eri keskkondades. Õpetuslikel mängudel on olemas konkreetsete tunnused (Salumaa, Talvik 2003, lk 102,104) Maastikumäng on aktiivõppemeetod, mis võimaldab koguda teadmisi kodukeskkonna loodusest läbi liikumise ja vaatluste. Üks õpetaja on võimeline korraldama maastikumängu suurele rühmale lastele. Antud meetod haarab kaasa ja pakub huvi eri vanuses lastele. (Vihman, 2016, lk 14-15) Mäng on eelkõige meelelahutuslik ja kaasahaarav tegevus, mis sageli pakub väljakutseid ning võimalust teiste õppijatega suhtlemiseks. (Wright, Betteridge, Buckby, 2006, lk 16)

Meelte kaudu õppimine: Tajume maailma meelte kaudu ja jätame paremini meelde selle, mis meeldib. Erinevaid meeli kasutades tajume ja toimub kõige tõhusam õppimine. (Sarv, 2018, lk 103-104) Meeltega läbi elatud aitab hiljem kerkida esile erinevatel mõtte- ja tunde

seostel. (Käis, 1996)

Õuesõpe: Praegune laste põlvkond veedab siseruumides rohkem aega kui varasemad põlvkonnad, kuid looduses õpivad lapsed kõige paremini. (Scott, i.a.) Õues mängimine erineb siseruumides mängimisest, kuna väljas tunnevad lapsed rohkem vabadust, on füüsiliselt aktiivsemad, liigutavad oma keha erineval viisil ja mängivad teisiti kui sees. Õu pakub mitmekesisemat mängukeskkonda, võimaldades laste kujutlusvõimel mängu kujundada. Lapsed vajavad oma arengu, füüsilise tervise ja heaolu tagamiseks igapäevaseid õues mängimise võimalusi. Lapsed omandavad teadmisi eelkõige kogedes ja seepärast tulebki lapsed toast välja saada. (Pittam, 2013, lk 7) Nii avastuslik õpe kui ka õuesõpe muutuvad aina menukamaks meetoditeks teadmiste edasi andmisel. (Vihman, 2016, lk 7) Looduslähedus aitab tunnetada loodust ning viib keskkonnaküsimusteni. (Brügge, Glantz, Sandel, 2007, lk 213) Õue keskkond loob selliseid situatsioone, mille tekkimine toakeskkonnas on võimatu. (Szczepanski, Dahlgren, 2006, lk 27) Looduslikus keskkonnas saab lapsi motiveerida, innustada ning suunata nende tähelepanu keskkonna küsimustele. Lapsi tuleb aktiivselt kaasata, lasta neil avastada ja anda võimalus neil saada elamusi. (Brügge, Glantz, Sandel, 2007, lk 29; 208; 238) Szczepanski toob välja, et laste õppimine õues süvendab neis huvi keskkonna ja ökoloogia küsimuste vastu. Õuesõpe loob side keskkonna tunnetusega ning annab võimalust uurida mõju keskkonnale. (Szczepanski, Dahlgren, 2006, lk 13, 27 ; Szczepanski, Dahlgren, 2004, lk 17) Õues olemine mõjub hästi immuunsüsteemile, arendab lastes probleemide lahendamise oskust, koordineerimist, tasakaalu, loominguilistust, koostööd ning sotsiaalset toimetulekut, annab lastele võimaluse teadvustada globaalselt enda rolli. (Brügge, Glantz, Sandel, 2007, lk 27; 30; 224) Kasvab trend õues õppimisele ja aina rohkem koolieelseid asutusi viivad läbi tunde väljas. Antud läbielamise toel tõuseb nii teadlik tegutsemine kui ka huvi looduse uurimise vastu. (Sarv, 2018, lk 130) Kordumatud loodusnähtused pakkuvad igal ajal avastamise võimalusi. (Sarv, 2018, lk 145) Õuesõpe võimaldab siduda teksti innustava õpiolustikuga ning arendab tõlgendamise ja analüüsimise oskused. (Szczepanski, Dahlgren, 2006, lk 9). Haridusfilosoof Dewey arvates on õuesõpe toel võimalik saavutada kestvaid resultate, sest see seob käelisi tegevusi ja meeltega kogemusi. (Szczepanski, Dahlgren, 2006, lk 25) Õuesõpe on paljude jaoks problemaatiline, sest eeldab sobilike riideid, planeerimist, õuesõpe tehnikate tundmist, aega, osapoolte koostööd (personal, vanemad, juhtkond, õpetajad) (Brügge, Glantz, Sandel, 2007, lk 224-225). Õpetajad on toonud välja, et õuesõppega kaasneb mitmesuguseid riske ja

seetõttu peavad nad tegema enam ettevalmistusi ning rohkem vastutama. (Leemets, 2018, lk 18-19) Brussoni (2023) uurimusest selgub, et ohtlike mängude mängimine tegelikult vähendab vigastuste ohtu. Samamoodi arvab Adams (2001), et riskantsete mängude kaudu valmistuvad lapsed toimetulekuks tõeliste riskide ja ohtudega. (Ringsmose, Kragh-Müller, 2016, lk 127) Riskantne mäng varases lapsepõlves võib aidata arendada lapse enesekindlust, vastupidavust, juhtimisvõimet ja isegi riskijuhtimise oskust. (Brussoni jt, 2023) Nõndasama arvab Ball (2002), et laste subjektiivne ettekujutus riskist muutub realistlikumaks. (Ringsmose, Kragh-Müller, 2016, lk 127)

Lugude jutustamine: Lugusid edasi rääkides, püsib meie maailm elus ja tervena. (Sarv, 2018, lk 32)

Muuseumid: Maailmas tekkisid õppemuuseumid juba 19. sajandil ning juba sel ajal mitmed haridustöötajate liidud tõstsid esile muuseumikülastuse tähtsust õppimise eesmärgil. 20. sajandil tekkisid laste õpetamiseks eraldi muuseumid. Muuseumipedagoogika ehk muuseumiharidus leidis laialdasemat levikut kuuekümnendatel aastatel. Tänapäeval ongi muuseumite peamine roll huvitavalt ja atraktiivselt toetada formaalset haridust. (Tuubel, 2002, lk 9,10,13,18) Muuseumid kujutavad endast ette mitteformaalset rikkaliku õppekeskkonda ning täiendavad formaalharidust. (Visnapuu, 2009, lk 8, 18)

Mitmed Eesti muuseumid pakuvad õppeprogramme koolieelikutele, kursusi õpetajatele ning õppe- ja infomaterjale keskkonnateadlikkuse tõstmiseks, rohelise mõtteviisi levitamiseks. Lääne-Harjumaal tegutseb suhteliselt vähe muuseume, asutusi, mis annaksid võimaluse tõsta laste keskkonnateadlikkust. Arvo Pärdi Keskuse haridusprogrammidesse saavad osaleda lasteaedade vanemad rühmad. Sellegi poolest võivad igas vanuses lapsed Laulasmaal looduskauni keskuse mängulisel lastealal kuulata valikut helilooja teostest ning vaadata multifilme. (Arvo Pärdi Keskus veebileht) Teosed "Jaaniussi laul", "Konnad", "Lepatriinu" jpt. võivad lastes tekitada huvi ja armastust looduse vastu.

Padisel Padise kloostri saavad lasteaiarühmad võimaluse tutvuda ümbritseva looduskeskkonnaga ning osaleda harivates õpitubades, mis on osaks keskkonnahariduse võrgustikust. Töötubades käsitletakse mitmeid teemasid: jõgi kui looduslik elupaik ja toiduallikas, jõgi kui looduslik kaitse, saadakse teadmisi mesilaspere elust ja mesinduse tähtsusest. Õpitubades osalemise järel mõistavad lapsed, kuidas nad oma käitumisega võivad mõjutada keskkonda. (Padise kloostri veebileht)

Lisaks pakkuvad mõned talud Lääne-Harjumaal võimalust koolieelsete asutuste lastele vahetut kontakti loomade ja loodusega. Näiteks Kallaste talu kutsub maalilises looduses elamusi koguma kohtudes erinevate taluloomadega ja -lindudega (Kallaste talu veebileht). Harjumaal on rohkem võimalusi muuseumite külastamiseks, haridusprogrammides osalemiseks. Näiteks Eesti Loodusmuuseumis pakutakse tasemel muuseumiharidust, mis on kaalutletud, erisuguseid aineid lõimiv, kaasav ja elumusi loov. (Eesti Loodusmuuseum veebileht) Taimeriigiga tutvumiseks on Harjumaal mitmekesine ning rikkalik botaanikaaed, kus avaneb perspektiiv anda lastele ülevaadet hävimisohus olevatest taimeliikidest ja taimeriigi mitmekesisusest. (Masing, 2001, lk 29) Keskkonnateadlikkuse tõstmiseks ja keskkonnahariduse edendamiseks, ideede kogumiseks on pedagoogidel võimalik kasutada internetis ja muuseumites leiduvaid video materjale. Loodusmuuseumi elamusnäitusel saab näha audiovisuaalset dialoogi: “Tuur ja hüljes”, milles käsitletakse mere olulisust ning tuuakse välja inimtegevuse põhjustatud muutuseid ja kutsutakse kaasa mõtlema, mida saame teha Läänemere hüvanguks, jagatakse soovitusi, mida iga inimene saab järgida. (OP, 2020) Huvitava Bioloogia Kooli veebilehel leidub Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel loodud loodushariduslike multikaid. Antud lühifilmid toetavad õpetajaid selgituste andmisel erinevate loodusnähtuste ja teadmiste edasi andmisel. (Huvitava Bioloogia Kool veebileht, 2020)

Õppekäigud loomaaeda avardavad õpilaste silmaringi. Seal on mitmeid võimalusi laste mõjutamiseks, kasvatamiseks ja kujundamiseks. Loomulikult on loomaaed üks neist kohtadest, mis innustab külastajaid praktilisteks looduskaitse tegevusteks ning aitab looduskaitset rahaliselt toetada. (Masing, 1990, lk 38-39, 55) Tallinna loomaaed pakub oma külastajatele üle 40. aasta mitmekesiseid võimalusi loodusega tutvumiseks ning võimalust tutvuda loodust ja keskkonda ähvardavate ohtudega. Lapsed saavad Laste loomaaias olla vahetus kontaktis loomadega, külastada erinevaid ekskursioone, näitusi, temaatilisi õppekäike. Loomaaed on suurepärase paik, kus koolieelikutel avaneb võimalus, et loomi otseselt silmitseda, loomade tegevusi jälgida, kuulda nende hääli ja lõhnu tunda. (Tallinna Loomaaed veebileht).

Eesti Vabaõhumuuseum on seadnud eesmärgiks õpetada külalisi hindama ja säilitama maaehituspärandit ja traditsioonilist elulaadi. Aastaringelt ja hooajaliselt saavad lasteaiad lapsed osaleda Eesti ajaloo ja talurahva elu tutvustavates muuseumitundides ja

programmides. Igapäevases tegevuses lähtub muuseum rohelise muuseumi printsiipidest. (Eesti Vabaõhumuuseum veebileht)

Eesti Tervisemuuseum võimaldab õpetajatel osaleda töötubades. Näiteks töötuba “Toidu tulevik”, kus keskendutakse igapäevasele toidu raiskamisele ja võimalustele selle vähendamiseks. (Eesti Tervisemuuseum veebileht)

Üks märkimisväärsemaid asutusi Eestis, kus lastele edastatakse loodushariduslikku teadmust, et aidata kaasa elurikkuse säilimisele on Tartu Ülikooli loodusmuuseum ja botaanikaaed. (Tartu Ülikooli loodusmuuseum ja botaanikaaed veebileht)

Vaatlused: Loodusõpetuse aluseks on vaatlus. Vaatlused peaksid toimuma vastavalt aastaegadele (Käis, 1996, lk 157). Vaatlused on tähtsad koduloo ja looduse tundma õppimisel. Lapsed on võimelised tähele panema selliseid detaile, mis jäävad täiskasvanutel märkamata. Keskendumist, kontsentreerumist ja mõtlemist saab harjutada läbi vaatluste. (Vihman, 2016, lk 18-19)

Säästva arengu üritused/ konkursid lastele:

Ettevõtte Kuusakoski korraldab juba seitsmendat aastat keskkonna kampaaniat, mille raames saavad lapsed üle kogu Eesti koguda kokku tühjaks põlenud alumiiniumist teeküünalde ümbriseid. (Kuusakoski AS veebileht)

Vanemate kaasamine pole küll õppemeetod, kuid elav kontakt lapsevanemate ja õpetaja vahel on vajalik lapse loomulikuks arenguks. (Käis, 1996, lk 172)

Katsed: Katsed peavad toimuma läbi praktilise katsetamise. (Käis, 1996, lk 158) Põnevaid katseid, mis tekitavad lasteaias lastes huvi ümbritseva keskkonna suhtes, on võimalik leida Huvitava Bioloogia Kooli veebilehelt. “Looduskeskkonna-alased katsed lasteaias” projekti raames valminud katsete siht on suurendada laste teadmishimu ja avastamisrõõmu. (Huvitava Bioloogia Kool veebileht, 2020)

Õppekäigud: Õppekäik on peamine meetod looduse tarkuse omandamiseks. Antud meetod on kasutusel üle saja aasta ja selle kohta on saadav suur hulk infot nii kirjanduses (Käis, Villem, Vambola) kui ka internetis. (Masing, 2001, lk 7) Õppekäik võimaldab tunnis õpitu ühendada argieluga. Õppekäik võib olla teemasse sissejuhatav (esmane tutvumine nähtuste/objektidega, materjalide korjamine) või võtta teemat kokku (õpitu koondamiseks, teooria sidumiseks praktikaga) (Salumaa, Talvik, 2003). Õppekäik on ka suurepärase vahend, et tekitada lastel kontakt argieluga. (Vihman, 2016, lk 12-14)

Matka- ja loodusrajad: Matka- ja loodusradade peamiseks ülesandeks on tutvustada

loodusväärtusi nii kaitsealadel kui väljaspool kaitsealasid. Radade korrashoiu ja ehitamise eest vastutavad Keskkonnaamet, RMK, KOV-id, MTÜ-d, seltsid. (Keskkonnaagentuuri veebileht, 2023)

Lääne-Harju valla looduskeskkond pakub mitmekesiseid matkaradu. Nende kohta saab rohkem infot veebilehelt <https://matkarada.ee/> (Leader-projekti "Kodukandi matkaradade kaardistamine" veebilehelt).

Aiatööd ja peenrad: Paljude lasteaedade juures on mini-aiad, peenrad või ka kasvuhooned, kus lapsed õpivad kasvatama köögivilju, maitsetaimi, ravimtaimi ja lilli. Lapsed saavad jälgida taimede kasvamist ja õpivad tundma nende vajadusi. (Lasteaia mini-aed, 2019)

Õueklassid/liiklusväljakud: Nii mõnegi lasteaia juures võib leida liiklusväljaku, kus lapsed saavad õppida ohutut liiklemist jalgsi, jalgratta või tõukerattaga. Liikluskultuur on üks osa keskkonnaharidusest ja üksteisega arvestamisest. (Ligi sada Tallinna lasteaeda saab uue liikluslinnaku 2023)

1.4.3. Vahendid, mida saab kasutada laste keskkonnateadlikkuse tõstmiseks

Pittam (2013) soovib elusloodust ja keskkonna teadmisi õpetada lastele läbi mängude ja raamatute. (Pittam, 2013, lk 7) Petra Rantalo rõhutab vastupidiselt, et raamatud ja näitetahvlid pole piisavad ja teadmiste hankimiseks peaks minema pärisellu (Szczepanski 2004, Dahlgren, lk 24). Tilovova (2022) hinnangul on ökoloogilised muinasjutud äärmiselt kasulikud koolieelikutele ning mõjuvad positiivselt lapse isiksusele ja aitavad lastel võrdlemise abil ümbritsevast maailmast realistlikke ettekujutusi saada. (Tilovova, 2022, lk 1) Erinevalt Pittamist (2013) ja Tilovovast (2022) pöörab Vienola (2003) tähelepanu sellele, et lastele keskkonnakasvatases ei tohi liialt muinasjuttudele toetuda, sest mitmed bioloogid on hoiatanud, et nõnda võib tekkida väär või vale pilt loodusest. (Vienola, 2003, lk 16)

Õpetlikud lasteraamatud: Õpetlikel lasteraamatutel on kindel eesmärk ja oluline roll. Raamatud peavad pakkuma lastele huvi, sisu peab olema lapsele lähedane, kaasahaarav ning armas. Keelekasutus lastekirjanduses peab olema kerge, kujundlik, kaunis. Kindlasti peab raamatu sisu kajastama teaduslikku tõde. Tuleb välistada liigset antropomorfismi. Arengus ees olevatele lastele võivad sobida raamatud illustatsioonideta. (Käis, 1996, lk 151-153). Käis (1996) soovitas H.Wagner, M.Bogdanovi teoseid lastele, et suurendada huvi looduse

vastu ning vältida K.Ewaldi, Lugevitši raamatuid, sest need ei täida eesmärki. (Käis, 1996, lk 151, 153-155)

Kaardid/õppekaardid: Kadre Spitz, Maarja-Liisa Männik on loonud loovkaardid “Märka loodust”, mis on lastele abiks looduse avastamisel. Kaardid sisaldavad lihtsaid tegevusi, mis inspireerivad lapsi ise loodust uurima, seal tegutsema, katsetama ja otsustama.

Töölehed: Suurepärane võimalus kaasata õpilasi õppekäigul on rühmatööde ja individuaalsete ülesannete andmine, kasutades näiteks töölehti, ülesandekaarte. (Masing, 2001, lk 9,11) Töölehti saab täita nii õuesõppe läbiviimisel kui ka siseruumides. Internetis on leitavad hulganisti tasuta töölehti printimiseks. Soovi korral võib õpetaja ise luua sobiliku õppevara toetudes soovitud teemadele (Tuuling, 2017, lk 6,7,8)

2. UURIMUSE METOODIKA

2.1. Valimi moodustamine ja kirjeldus

Uurimistöö valmimiseks kasutati tõenäosusliku juhuvalimit. Sooviti uurida just Lääne-Harju valla koolieelseid asutusi, sest neid pole varem uuritud. Lisaks Lääne-Harju vald on kuulutanud ennast roheliseks vallaks ja taheti teada saada, mil määral kajastub see antud valla haridusasutustes. Paljud Lääne-Harju valla lasteaiad on liitunud programmiga "Roheline kool".

Lääne-Harju valla koolieelsete asutuste nimekirja leidmiseks külastati <https://laaneharju.ee/lasteaiad> veebilehte. Kokku on Lääne-Harju vallas 10 lasteaeda: Laulasmaa lasteaed, Klooga lasteaed, Lehola lasteaed, Risti Kooli, Harju-Risti lasteaed, Padise Lasteaed, Paldiski Lasteaed Naerulind, Paldiski Lasteaed Sipsik, Rummu Lasteaed Lepatriinu, Vasalemma Lasteaed Sajajalgne. Valimi planeeritud suurus oli ankeetküsitluse puhul 66 õpetajat ja tegelik vastajate arv oli 53 ning viis inimest fookusgrupi intervjuu puhul ja tegelik osalejate arv oli kolm.

2.2. Andmekogumismeetod

Selleks, et saavutada töö eesmärk, kasutas autor andmete kogumiseks kvantitatiivset (ankeetküsitlus) ja kvalitatiivset (fookusgrupi intervjuu) uurimismeetodit. Nii kvantitatiivse kui ka kvalitatiivse meetodi kasutamist võib nimetada kvantitatiiv-kvalitatiiv ühendmeetodiks. (Õunapuu, 2014, lk 51-56)

Küsimustikud, mida rakendati uurimuses olid koostatud töö autori poolt. Selleks, et ankeet oleks üheselt mõistetav testiti seda enne õpetajatele edastamist ja saatmist pilootuuringu kaudu kahe lasteaiadõpetaja peal. Piloteerivate tagasiside põhjal veendus töö autor, et küsimused on arusaadavad ning kaua kulub ligikaudu aega vastamiseks. Saadud tagasiside alusel küsimustike ei muudetud. Viidi läbi küsitluse ja fookusgrupi intervjuu e-kanali vahendusel. Ankeedi moodustamise aluseks olid uurimistöö teoreetilised seisukohad ning see koosnes 10-st valikvastustega, avatud ja Likerti 5-palli skaalal põhinevast küsimustes.

Küsitluse ja intervjuu küsimused koostas töö autor iseseisvalt. Küsitlusankeedi koostamisel kasutati Google Formsi ning saadeti ankeet õpetajatele elektroonselt või anti täitmiseks paber kandjal. Antud meetod andis võimaluse jõuda peaaegu kõikide Lääne-Harju valla lasteaia õpetajateni. Oluliselt efektiivsemaks osutus vastuste saamine paber kandjatel, vastasid 89% õpetajatest. Google Formsi kaudu saadetud küsimustele vastasid alla 20% õpetajatest. Küsitlust viidi läbi aja perioodil 14.03 – 28.03.2023. Peale ankeetküsitluse vastuste esmast analüüsi valmistati ette ja 5. aprill 2023 viidi läbi õpetajate intervjuu Zoom-i veebikeskkonnas. Intervjuu kestis tund aega. Fookusgrupi intervjuu eesmärk oli põhjalikumalt mõista Lääne-Harju valla õpetajate väärtuseid, vaateid, käitumismustreid, kogemusi ja kasutatavaid meetodeid. Fookusgrupis informantide arv oli pigem väiksem 3 inimest. Enamus saadud andmeid saadi sõnalise tulemusena. Uuritavate hulk oli kvalitatiivmeetodi puhul pigem väike.

2.3. Andmete kogumise protseduur

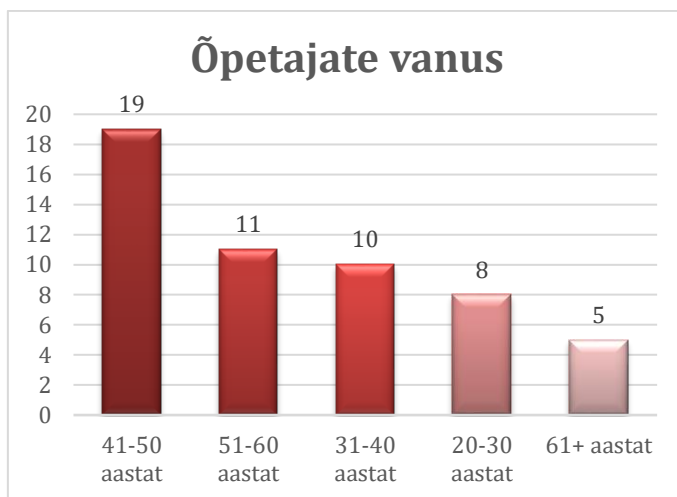
Käesolevas bakalaureusetöös esitatav uurimuslik osa viidi läbi märtsis ja aprillis 2023 ja see hõlmas kümme Lääne-Harju valla lasteaeda. Täiendavate andmete kogumiseks viidi läbi fookusgrupi intervjuu, sest nii oli saadud andmeid parem analüüsida ja respondentidel avanes võimalus üksteist stimuleerida. Fookusgrupi intervjuu planeeritav kestus oli üks tund. See aeg on piisav ja annab võimaluse osalejate vastastikusel stimulatsioonil toimima hakata, kuid ei väsitanud neid üleliia. (Vihalemm, 2014) Zoom-i veebikeskkonnas toimunud intervjuu lindistamiseks küsiti osalejatelt eelnevalt luba. Juhitud vestlusel oli võimalik osaleda kõikidel Lääne-Harju valla koolieelsete asutusest õpetajatel, kes täitsid küsimustiku. Nendest neli olid valmis olema intervjueritavate rollis. Seda loetakse informantide puhul tavaliseks. (Vihalemm, 2014) Intervjueritavad ei olnud töö autorile tuttavad, seega oli kerge intervjuu läbiviimisel püsida teemas ja hoida asjaliku õhkkonda. Autoril oli see esmane kogemus viia läbi fookusgrupi küsitlus. Töö autoril olid intervjuu alguseks küsimustike vastuste põhjal teada respondentide andmed (haridus, tööstaaž, vanus jne.), seega küsitlus alustati sisuliste küsimustega. Intervjuu küsimused (Lisa 2.) koostati toetudes teooriale. Intervjuus saadud vastused analüüsiti kasutades kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit. Intervjuu viis läbi töö autor isiklikult ning salvestas Zoom-koosoleku salvestamise kaudu ja läbi *Recorder* rakenduse. Salvestatud fookusgrupi intervjuu transkribeerimiseks kasutati

automaatset transkribeerimist Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboris välja töötatud tehnoloogiat (Alumäe, Olev, 2018). Töö autori helifail oli küllalt hea kvaliteediga, et saada korralik transkriptsiooni, kuid transkribeeritud teksti tuli siiski täpsustada ja täiendada. Seejärel loeti transkribeeritud tekst mitu korda läbi. Transkribeeritud teksti tuli 9 lehekülge.

3. UURIMISTÖÖ TULEMUSTE KOKKUVÕTE

3.1. Ankeetküsitluse vastuste analüüs

Uurimisküsimustele vastuste saamiseks viidi Lääne-Harju valla koolieelsete õpetajate seas läbi küsitlus. Küsitlus on leitav Lisas 1. Õpetajate aktiivsus osutus oodatust kõrgemaks. Kõige aktiivsemalt vastati küsimustele paberkandjal. E-posti teel edastatud küsimustikele anti vastuseid oluliselt vähem. Uurimuse resultaat toodi välja samas järjekorras, mis küsimustikus olevad küsimused (Lisa 1.). Mõned küsimuste vastused kategoriseeriti ning esitati töös üldistatud kujul. Väärtuste esitamiseks viis töö autor andmed Exceli programmi ning valis näitlikustamiseks kobartulpdiagramme. Protsentide arvutamiseks kasutati veebilehte <https://www.calculat.org/ee/protsent/>.

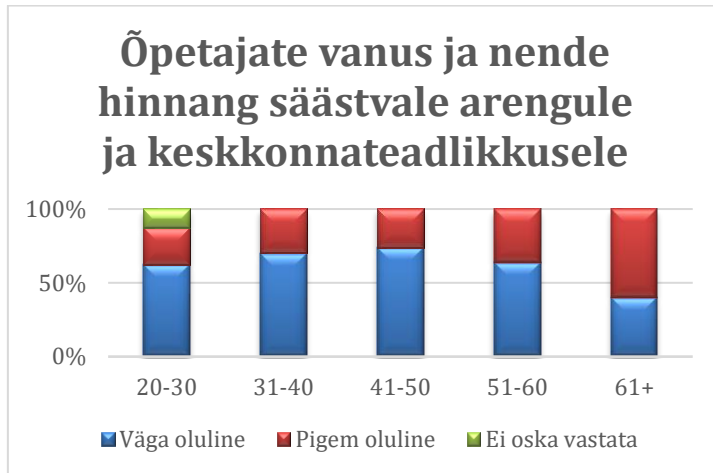

Joonis 1. Õpetajate vanus

Joonis 1. näitab, et kõige enam õpetajatest kuulus vanusegrupi 41-50 aastat, mis moodustab 35,8 % kõikidest vastanutest. Antud tulemus sarnaneb eelmise aasta Lääne-Harju valla poolt tellitud analüüsisele, kus selgus et 34% valla õpetajatest moodustas vanusegrupp 40-49 aastat (Lääne-Harju Vallavalitsus, 2022).

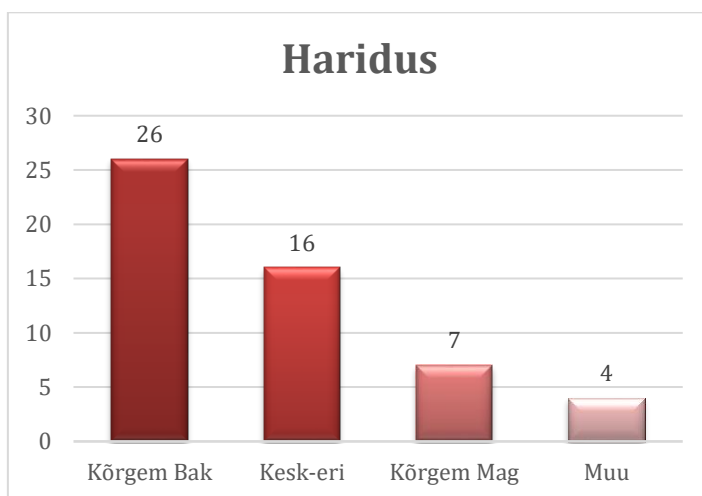
Vanuserühmades 31-40 ja 51-60 aastat oli väga sarnane tulemus. vähem õpetajaid oli vanuses 20-30 aastat. Kõige vähem oli õpetajaid vanuserühmas 61+ aastat ning see on vaid 9,4%. Statistikaameti uuringust selgus, et hetkel kuulub eesti lasteaedade õpetajatest ligi

30% vanusesse 55+ ning 20 % on alla 35. aasta vanad. (Rootalu, 2022) Lääne-Harju valla küsitletus osalenud õpetajad, kes on 51 + moodustavad 30,2 % kõikidest vastanutest ehk tulemus sarnaneb üleriigilise seisuga. Alla 30 aastaseid õpetajaid on Lääne-Harju vallas 15,1 % .

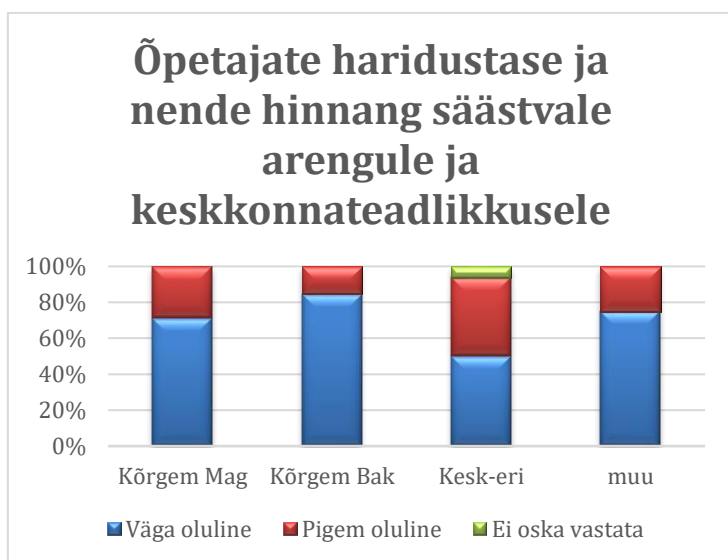
Joonis 2. Õpetajate vanus ja nende hinnang säästvate arengule ja keskkonnateadlikkusele

Stereotüüpne arvamus, et vanemad õpetajad peavad keskkonnaharidust vähem oluliseks leidis uurimuse tulemusena mingil määral kinnitust. Tuli selgelt välja, et õpetajad vanuses üle 61. aasta hindavad säästvat arengut ja keskkonnateadlikkust pigem oluliseks, kui väga oluliseks. Samas selgus, et pedagoogid vanuses 41-50 aastat peavad keskkonnateadlikkust ja säästvat arengut rohkem oluliseks, kui ülejäänud lasteaia õpetajad.

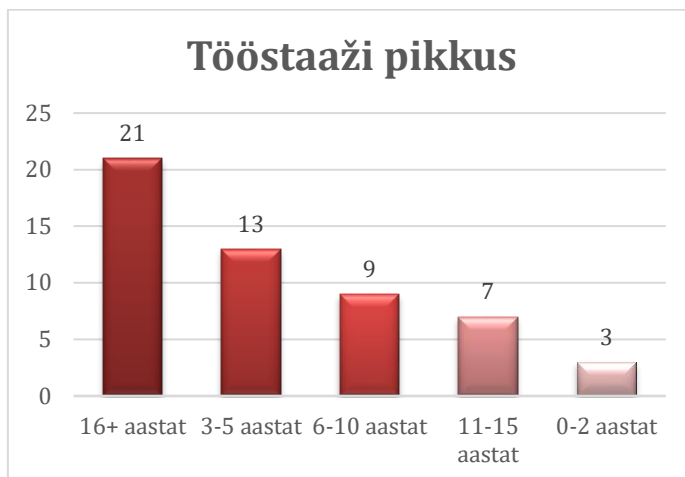
Joonis 3. Haridus

Ligi pooled vastanutest õpetajatest omasid Bakalaureusekraadi, täpsemalt 49,1 %. Ligi kolmandik õpetajates Lääne-Harju vallas said keskerihariduse. Magistrikraadi omasid 7 õpetajat ehk 13,2% vastanutest. Teisele küsimusele valis vastuseks muu 4 õpetajat, kellest kaks olid bakalaureuse hariduse omandamisel ja kaks ei täpsustanud. 2022. aastal Lääne-Harju Vallavalitsuse poolt tellitud uurimusest selgus, et kvalifikatsiooninõuetele vastavaid lasteaiaõpetajaid oli valla lasteaedades 72%. (Lääne-Harju Vallavalitsus, 2022) Antud punktis on töö autoril raske analüüsida kuivõrd on muutunud ühe aastaga õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavus, sest antud uurimuse raames koguti andmeid ainult rühmaõpetajatelt.

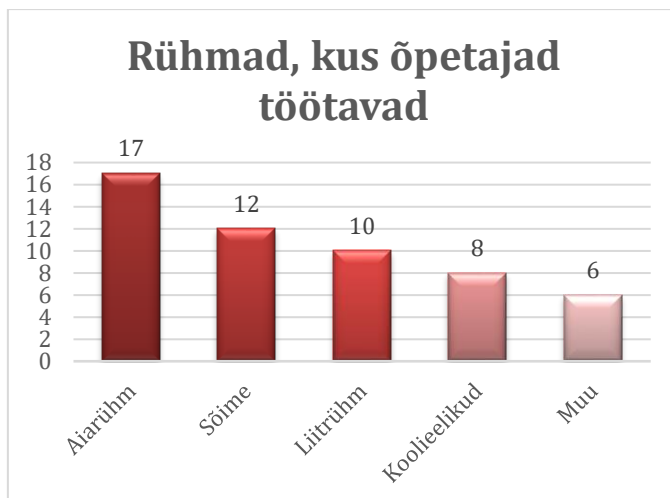
Joonis 4. Õpetajate haridustase ja nende hinnang säästvate arengule ja keskkonnateadlikkusele

Küsitluste põhjal selgus, et õpetajate haridustase on korrelatsioonis sellega, kui oluliseks nad peavad keskkonnaharidust. Vastuste põhjal võib järeldada, et kõrgema haridusega õpetajad peavad keskkonnaharidust väga oluliseks ning madalama haridustasemega õpetajad peavad seda pigem oluliseks.

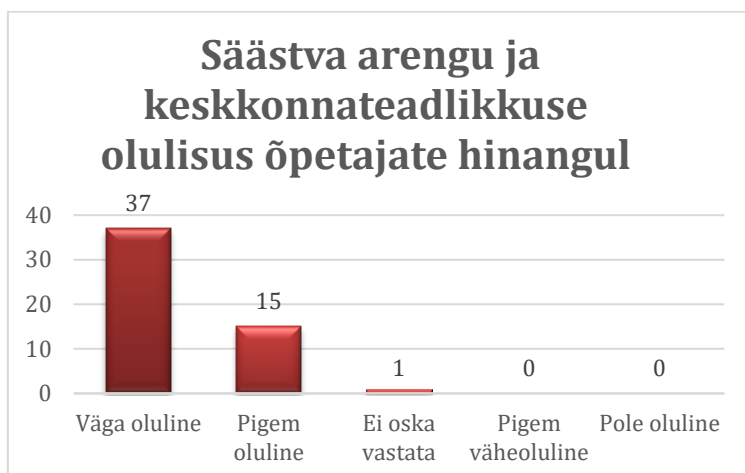
Joonis 5. Tööstaaž

Kõige enam vastanutest õpetajatest 21 on töötanud haridusasutustes üle 16.aasta. Ainult kolme õpetaja tööstaaž oli kuni kaks aastat. Fookusgrupi intervjuus nõustusid osalema erineva tööstaažiga õpetajad.

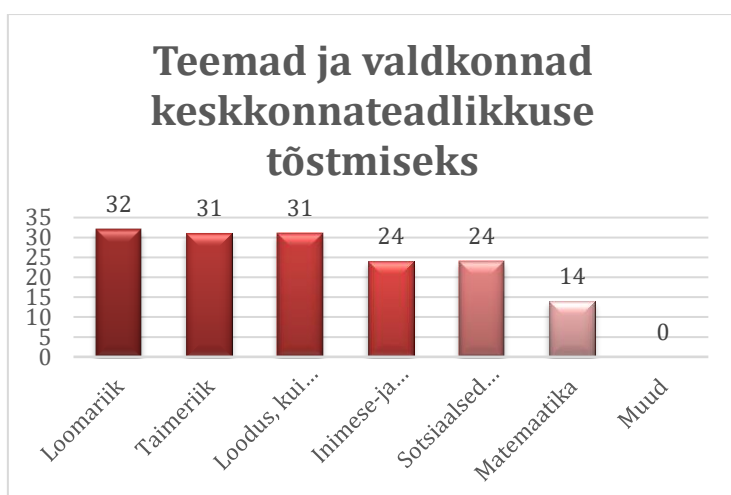
Joonis 6. Rühmad, kus õpetajad töötavad

Joonis 6. näitab, millises rühmas õpetajad õpetavad. 17 õpetajat ehk 32,1 % õpetajatest töötab aiarühmas. Vastuse muu all toodi välja kolmel korral sobitusrühma, kahel koraal segarühma ja ühel korral jäeti täpsustamata.

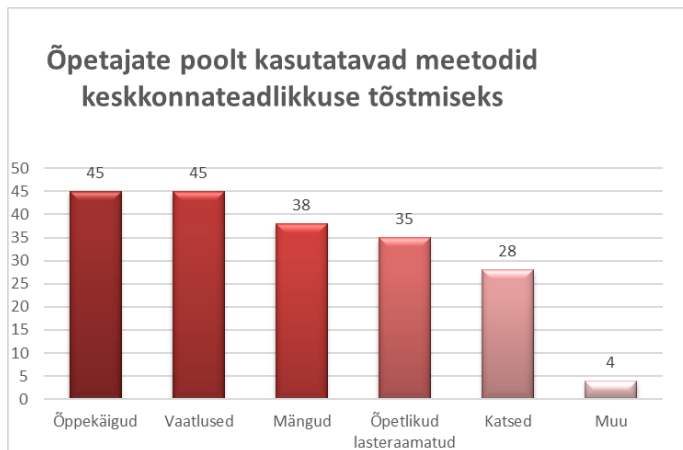
Joonis 7. Säästvaarengu ja keskkonnateadlikkuse kasvatamise olulisus õpetajate hinnangul

Antud küsimuses kasutati LIKERTI skaalat (*Linkert Scale*), sest seda meetodit hinnatakse usaldusväärseks hoiakute hindamiseks. (Evans, 2023) Küsitlertutel paluti hinnata väidet “nõustun”- ”ei nõustu”. Lääne-Harju õpetajate seas ei leidunud ühtegi, kes peaks säästvat arengut ja keskkonnateadlikkust mitte oluliseks või väheoluliseks. Üks õpetaja ei osanud küsimusele vastata. Kõige populaarsema vastuse põhjal saab järeldada, et 69,8 % õpetajatest peavad säästvat arengut ja keskkonnateadlikkust väga oluliseks. Oluliseks peavad 28,3 % pedagoogidest.

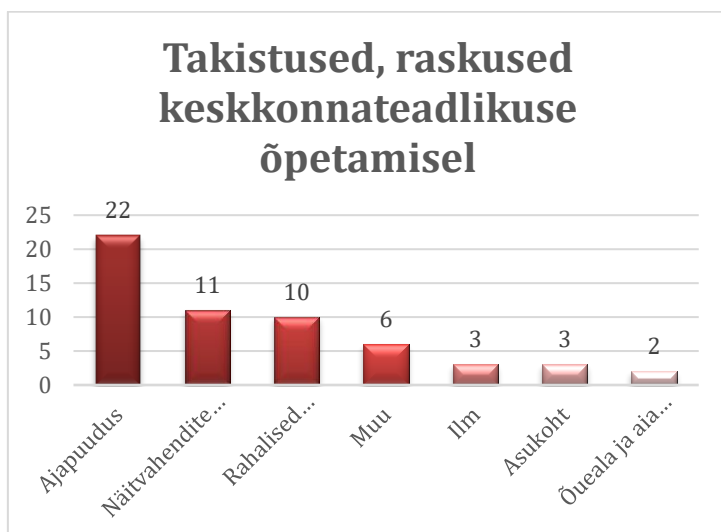
Joonis 8. Teemad ja valdkonnad keskkonnateadlikkuse tõstmiseks.

on näha, milliste valdkondade ja teemade kaudu tõstavad pedagoogid keskkonnateadlikkust. Õpetajad said valida mitu vastuse varianti ning kõige populaarsemateks vastusteks osutusid loomariik, taimeriik ja loodus, kui tervik.

Joonis 9. Õpetajate poolt kasutatavad meetodid keskkonnateadlikkuse tõstmiseks

Joonis 9. kajastab õpetajate poolt enim kasutatavaid meetodeid keskkonnateadlikkuse tõstmiseks. Kõige populaarsemateks meetoditeks on Lääne-Harju vallas õppekäigud ja vaatlused. Neid meetodeid kasutavad 84,9 % vastanud õpetajatest. Ebapopulaarseim meetodiks olid katsed, mida kasutavad vaid 52,8 % õpetajatest. Enamus õpetajaid vastasid, et kasutavad keskkonnateadlikkuse tõstmiseks õppekäike ja vaatluseid (Joonis 9). Väga populaarseks osutus ka mängud. Nendele järgnesid raamatud ja katsed. Vastusevariandi muu all toodi välja: Õppevideod, loodusvideod; igapäevane rutiin - prügi sorteerimine; Õpetaja on loov ja ületab raskused; videod, filmid.

Joonis 10. Millised, raskused esinevad keskkonnateadlikkuse õpetamisel.

Joonis 10. põhjal saab järeldada, et suuremateks takistusteks laste keskkonnahariduse läbiviimisel õpetajate hinnangul ajapuudus, näitevahendite vähesus ja rahalised takistused. Õueala ja aia puudumise märkisid ära vaid kaks õpetajat ja teised samas lasteaias töötavad ülejäänud pedagoogid ei näinud selles probleemi. Selle põhjal võib järeldada, et ühes lasteaia töötavate pedagoogide vaated võivad olla väga erinevad.

9. Küsimusele “*Millist abi või vahendeid vajaksite paremaks keskkonnahariduse tööks?*” jätsid vastamata kuus õpetajat. Kaks pedagoogi tõid välja, et nad vajaksid koolitus.

Lisa koolitusi; Koolitusi

Koolituste puudus tuli välja ka Tõldseppa uurimistööst (2021, lk 26) ning leidis kinnitust ka Timbergi (2018, lk 25) arvamus, et Eestis vaatamata lasteaiaõpetajate korralikule haridusele, siiski on vähe koolitusi, mis kontsentreeruvad säästvatele haridusele alushariduses. Kaks õpetajat tõid välja, et vahendeid on piisavalt...*Vahendeid piisab; Ei vaja. Loodus tervikuna on parim õppevahend.*

Kaks õpetajat tõid välja, et vajaksid rohkem aega. *Rohkem aeg; Aega võiks osata paremini planeerida, et rohkem jõuda lastele erinevaid teemasid tutvustada*

9.4 % õpetajatest ei osanud tuua välja, mida nad vajaksid ... *Ei oska vastata; Ei oska öelda. Hädavajalik olemas. ; Ei oska välja tuua.*

...õpetajad sooviksid, et oleks vahendid

- *Õppevideoid konkreetsete teemade kohta.*
- *Abivahendid võiksid olla lastele hästi aru saada piltide ja lihtsate tekstidega. Heade ja aktsepteeritavate materjalide linke võiks olla lihtne leida;*
- *Rohkem erinevaid katsete -ning lasteraamatuid.*
- *Lihtne pildimaterjal, video, tööleht (koolieelikutele arusaadav)*

2 õpetajat vastates ka antud küsimusele rõhutasid, et puudu on finants võimalustest.

- *rahalisi vahendeid*
- *Õppekäigud (vajavad rahastust). Külalised lasteaeda*

Üks õpetaja tõi välja, et vajaks rohkem inimressursi väljas käimiseks...*Kui sobitusrühmaga kuskil käia, siis oleks vaja rohkem täiskasvanuid lapsi valvama.*

Ühekordselt nimetati ka

- *erinevate lasteaedade tegevusi näiteks, et saada inspiratsiooni*
- *Kui ennast teema huvitab ja pead seda vajalikuks, siis saab enamasti lõimida enda teadmisi kõikide valdkondade tegevustesse.*
- *Parimad nõuanded saan tavaliselt teistelt oma maja töötajatelt või praktikutelt üle Eesti.*
- *Meetodeid, kuidas lõimida neid õppe-ja kasvatus valdkondadega.*

10. Viimasele küsimusele “Kas olete nõus osalema fookusgrupi intervjuus kestusega 1- 1,5 tundi, mis toimub Zoom-i vahendusel?” Neli õpetajat ehk 7,5% õpetajates andsid positiivse vastuse ja jätsid enda kontaktid (E-post, telefoninumber) .

3.2. Fookusgrupi intervjuu kirjeldus ja analüüs

Eesmärk oli uurida välja, milliseid vahendeid, meetodeid kasutavad Lääne-Harju valla lasteaiaõpetajad keskkonnahariduse läbiviimisel koolieelsetes asutustes, milliste takistustega puutuvad kokku ja millist tuge saavad kohalikult omavalitsuselt. Intervjuu

küsimused on Lisas 2. Fookusgrupi intervjuus osales 3 Lääne-Harju valla lasteaia õpetajat. Kõik kolm olid naised, mis on ootuspärane, sest lasteaiaõpetajate seas on mehi vaid 1% (Rootalu, 2022). Üks intervjuueeritav õpetaja (Int.1.) oli vanuses 20-30 aastat, teine oli vanuses 41-50 aastat (Int.2.) ja kolmas oli vanuserühmas 51-60 aastat (Int.3.). Kaks õpetajat olid töötanud lasteaias 3-5. aastat ning üks üle 16. aasta. Intervjuus osalenud ühel õpetajal oli magistrantuuri haridus, ühel bakalaureuse haridus ja üks oli bakalaureuse hariduse omandamisel. Kaks õpetajat õpetasid koolieelikute rühmas ja üks sõimerühmas. Kaks pedagoogi pidasid keskkonnaharidust koolieelses asutuses väga oluliseks ja üks pidas pigem oluliseks. Intervjuu lõpuks osalejad avanesid ning rääkisid avameelselt, julgelt, emotsionaalsemalt.

Esimesele küsimusele „Mis on Teie arvates keskkonnasäästlikkuse puhul kõige olulisem?“ vastasid respondendid erinevalt, kuid leidsid ka ühiseid jooni. Näiteks vastas Int.3. *Lasteaia kontekstis on kõige olulisem eeskuju. Mina, kui õpetaja eeskuju lastele. Int 1., et ei tekiks ülejääke ja oleks võimalikult palju taaskasutuses võimalusi. Int.2. ... esimene mõte oli just teadlikkus, et oleks nii nagu täiskasvanud teadlikkus, kui see nagu õpetajatel just eriti, et oleks võimalus nagu lastele seda edasi anda. Sest kui õpetajal endal puudub teadlikkus, miks ta seda üldse teeb siis ei, ei saagi kuskilt alustada.*

Eeskujuks olemine on ka Greenwise Team (2016) hinnangul üks olulisemaid meetodeid.

2. Õpetajad omandasid/ said teadmisi ja oskusi keskkonnakasvatusest erineval moel.

Int.3. otseselt ei ole mingit koolitust saanud ja kõik teadmised on tulnud töö käigus, läbi kogemuste, Lisaks tõi välja, et lasteaias töötamise staaž on üle 20 aasta ja alles viimasel 10 aastat tagasi ei olnud keskkonnaküsimused üldse aktuaalsed.

Int 1. ... meedia kaudu, tulevate e-kirjade läbi, õppevideote, õppemängud, igapäevaste tegevuste kaudu.

Int.2. oli huvi keskkonnaküsimuste vastu suur juba enne seda, kui ta lasteaeda tööle asus ... hakkasin teadmisi koguma juba enne lasteaia tööd. Käies koolitusel, nt. rohelist kooli.

See, et õpetajad ise leiutavad vahendeid ja meetodeid keskkonnaalaste teadmiste omandamiseks ning lastele edastamiseks võib olla tingitud sellest, et Eestis pole veel riiklikut keskkonnahariduse programmi.

3. Vastustest keskkonna alaste koolituste kohta selgus, et kõik õpetajad on käinud vähemalt ühel koolitusel, mis oli seotud keskkonnaküsimustega.

Int.1. on käinud nt. keskkonnahariduse spetsialistid tulid lasteaeda kohale „suure puu looduse hüve“. *Maailma koristus päevadel osalemine.*

Int.2. Tõi lisaks rohelsekooli koolitustele, et käis Mondo koolituse, kus räägiti toidu säästmisest. Täpsustas, et info Mondo koolituse kohta tuli siiski läbi rohelse kooli.

4. Kõik õpetajad pidasid oluliseks kasvatada keskkonnasäästliku mõtteviisiga lapsi, kuid põhjuseid toodi välja erinevaid. Keeruliseks tegi olukorra näiteks Int.3. jaoks see, et lapsed on tema hinnangul palju teadlikumad, kui vanemad inimesed selles küsimuses.

Int.3. pidas oluliseks laste õpetamist tuleviku nimel *...säätetud keskkond on ju meie tulevik.*

5. Kõik vastajad tõid välja, kuidas nad ise on lastele eeskujuks tarbimisharjumustes. Näiteks Int.3. on eeskujuks igapäeva elus, kord aastas osaleb prügi sorteerimise koolitusel, *...sorteerin prügi, ei viska prügi maha.* Int. 1. tõi näiteid igapäevaelust, kuidas ta pöörab tähelepanu praktilistele tegevustele. Näiteks prügi kokku korjamine ja vee kokkuhoid. Int. 2. tõi välja, et ruumist lahkudes kustutab alati tuled ära ning on märganud, et lapsed on teda jäljendama hakanud. Ta tõi välja, et lasteaeda on toodud prügi sorteerimise prügikastid, millele ta ise lisas selgitavad sildid. Loob tingimusi. Tuisk on sammuti öelnud, et õpetades last koolieelses eas läbi isikliku eeskujuga on võimalik saada soovitud resultaati. (Tuisk, 2005).

6. Hinnates kolleegide hoiakuid ja nende keskkonnateadlikkuse kohta tuli väga erinevaid vastuseid. Leidus neid intervjueritavaid, kelle asutuses on olukord muutunud paremaks viimasel ajal, kuid endiselt on kolleegid, kelle hoiakud pigem ei toeta keskkonnasäästlikust. Näiteks int. 3. *...sellest aastast pole kurta. Aastaid läksid biojätmeid olmeprügisse. Alles sellest aastast tekkis võimalus.* Int. 1 tõi välja, et tema paariline on äärmiselt keskkonnateadlik ning on olnud talle eeskujuks ja ta on märganud, et tänu tema eeskujule

hoidub ta liigtarbimisest. Lisaks tõi välja, et nende maja siseselt toimub pidev info jagamine ja käitutaks teadlikult. Int. 2. lisas, et tema kollektiiv on väga teadlik, kuid mingil määral õpetajate vahel rollid jaotunud ning, et tema enda huvidest lähtudes tegelebki tema kõige enam keskkonnahariduse korraldamisega, õuesõppega. Igal kolleegil on oma fookus.

7. Koostöö kohta vastati erisuguselt.

Int. 1. tõi välja, et tehakse koostööd eelkõige peredega. Viimane objekt, mida lapsevanemate poolt lasteaiale loodi olid vihmavee kogumise tünnid.

Tõi välja, et vallal puuduvad rahalised võimalused toetamiseks, kuid sellegipoolest on saanud nad tuge kasvuhoone rajamiseks. Rõhutas, et riigis ei ole kõigil võrdsed võimalused toe saamiseks. Int. 2. tõi välja, et ka nende lasteaial toimub väga tihe koostöö lapsevanematega.

Vallaga koostööd antud küsimuses intervjueeritavad ei nimetanud. Ühel korral vastati, et toimub koostöö kogukonnaga. Keskkonnahariduse läbiviimisel on koostöö väga oluline. Brügge, Glantz ja Sandel (2007) on rõhunud koostöö olulisusele.

8. Vallalt saadud toe kirjeldusest selgus, et koostöö vallaga on minimaalne või puudulik. Samas toodi välja, et küsimuse peale on saadud ka abi, tuge. Näiteks int. 3. *Mõned korrad, kui oleme käinud õppekäikudel on vald võimaldanud transpordi.*

Meie naaberriikides on kohalik omavalitsus loonud teadmiste ja kogemuste keskuseid, mis aitavad edendada keskkonnaharidust.

9. Küsimusele, kuidas on Teie arvates võimalik tõsta õpetaja motivatsiooni keskkonnahariduse läbiviimiseks, vastati sarnaselt. Int. 1. tõi välja, et on vaja rohkem eestvedajaid. Aktiivsed kolleegid motiveerivad ka ülejäänuid aktiivselt tegutsema. Kui õpetajad mõistavad, et eesmärgiks on meie kõigi tulevik, siis see mõtte võib edasi viia. Int. 2. arvab, et selleks peab olema kindel struktuur ja inimesed, kes seda eestvedajad peaks saama lisatasu. Siiski nõustus ta Int.1, et eestvedaja roll on väga oluline.

10. Kõik õpetajad pidasid oluliseks õpetaja ökoloogilise identiteedi arendamist.

Int.3. *Õpetaja on lastele A ja O ning kõik mida ta ütleb on lastele püha. Õpetaja on lastele number üks eeskuju ...*

11. Õpetajad tunnevad puudust hästi läbimõeldud koolitustest ja rahalistest vahenditest. Samas üks intervjuueritav tõi välja, et hetkel ei tunne tema millestki puudust, sest töötab sõimerühma lastega. Int.1. *Finantsvahendeid võiks olla rohkem. Sageli jäävad mingid ideed teostamata, sest need ei mahu eelarve sisse.* Int. 2. *kogu kollektiivi hästi läbimõeldud koolitustest tunnen puudust, et kõigil oleks üks info.* Int. 3. *hetkel ei tunne millestki puudust, sest mul on rühmas väga väikesed. Saame käia mere ääres.*

Viimasele küsimusele: "Millised Lääne-Harjumaal tegutsevatest asutututest, keskustest, muuseumitest toetavad teid keskkonnahariduse läbiviimisel? Kuhu te saate minna koos lastega?" vastates ei osanud intervjuueritavad õpetajad tuua välja ühtegi spetsialiseeritud asutust.

Int. 1. *...ei tule midagi ette.* Int. 2. *Meil ongi rakse, polegi kuskile minna.*

Int. 3. *Ma ei oska tuua välja Lääne-Harju vallas looduskeskust või muuseumi.*

Õpetajad jätkasid arutelu, et nad on käinud matkamas enda initsiatiivil. Näiteks üks õpetaja käis Nõva vallas, teine Murastes jne.

3.3. Uurimuse kokkuvõte

Autor soovis uurida välja, milliseid vahendeid, meetodeid ja missuguses mahus rakendatakse antud piirkonna lasteaedades keskkonnahariduse edendamiseks. Töö autor tahtis selgitada välja õpetajate kogemusi, käitumist ja arvamusi, millised faktorid toetavad lasteaias õpetajaid või vastupidi. Õpetajate ankeetküsitluse analüüsimisel selgus, et õpetajad peavad keskkonnaharidust väga oluliseks või oluliseks.

Fookusgrupi intervjuu käigus selgus, et mitmed Lääne-Harju valla lasteaiad on liitunud programmiga "Roheline kool". Toodi välja lastevanemate kaasamist ja koostööd kogukonnaga. Kvantitatiivsest uurimuse tulemusena võib öelda, et õpetajate haridustase ja

vanus mõjutavad mingil määral nende suhtumist keskkonna küsimustesse ja keskkonna küsimustesse ja sellese, kuidas oluliseks nad seda peavad. Nii kvantitatiivse kui ka kvalitatiivse uurimuse puhul jäi kõige enam kõlma õpetajatelt rahaliste vahendite ja koolituste puudus, et korraldada kaasaegset keskkonnaharidust. Üksmeelselt tõid õpetajad välja, et Lääne-Harju vallas pole asutusi, mis toetaksid neid keskkonnahariduse õpetamisel. Lääne-Harju Valla valitsuselt oodatakse rohkem rahalist tuge ja koolitusi, et võimaldada lasteaiastele kvaliteetsemat keskkonna haridust.

3.4. Arutelu

Käesoleva bakalaureusetöö raames uuriti keskkonnaharidust Lääne-Harjumaal toetudes lasteaiaste õpetajate seisukohtadele. Küsimustikud ja intervjuud keskendusid sellele, millised on õpetajate hoiakud ja võimalused.

Oletus, et Lääne-Harjumaal puutuvad õpetajad kokku mõningate takistustega keskkonnahariduse korraldamisel leidis kinnitust intervjuu materjali analüüsis. Kvantitatiivses uuringus selgus ka huvitav fakt, et ühe asutuse õpetajad võivad tajuda vahendite olemasolu väga erinevalt. Mitmed analüüsi aspektid ühtisid eelnevate uuringute omadega. Näiteks õpetajate vajadus keskkonnaalaste koolituste vastu ja materjalide kättesaadavus. Kvalitatiivsest uuringust selgus, et keskkonnaharidus lasteaias sõltub nii õpetaja huvist kui ka initsiatiivikusest. Uurimuse piiranguks võib pidada, et kaasatud olid ainult ühe valla rühmaõpetajad. Oleks võinud kaasata liikumisõpetajaid, muusikaõpetajaid, jt.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks oli „Lääne-Harju valla lasteaedade õpetajate poolt kasutatavad meetodid ja vahendid keskkonnahariduse edendamisel“. Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada koolieelsete lasteasutuste õpetajate poolt kasutatavaid meetodeid ja vahendeid. Lisaks selgitada välja nende hoiakuid, teadmisi keskkonnahariduse edendamisel ning milliste raskustega nad kokku puutuvad.

Töö teoreetilises osas andis autor kirjanduse ja teiste allikate põhjal ülevaate mõningatest lasteaia poolt kasutatavatest meetoditest ja vahenditest, selgitas lahti põhilised mõisted, selgitas, miks on oluline lastele keskkonna haridust koolieelsetes asutustes võimaldada ning tõi näiteid naaberriikidest. Töö empiirilises osas tõi autor välja kogutud andmete kirjelduse ning analüüsi, seoseid teooriaga, kirjeldas valimit, andmete kogumise ja analüüsimise meetodeid.

Tulemustes selgus, et Lääne-Harju valla õpetajad peavad keskkonnasäästlikut haridust pigem oluliseks või väga oluliseks. Tulemusi analüüsidest tuli välja ka, et Lääne-Harju valla lasteaedadel on diferentsed võimalused ja tingimused, mille abil on saab laste keskkonnateadlikkust arendada.

Töö autor loodab, et antud uurimistöös nimetatud meetodid ja vahendid aitavad parandada keskkonnaharidust Lääne-Harju valla vallas.

Edaspidi soovib autor põhjalikumalt uurida, millele toetuvad koolieelsete asutuste õpetajad keskkonnahariduse läbiviimisel teistes Eesti piirkondades.

Töö lugejad saavad ülevaate, milliseid vahendeid ja meetodeid kasutavad Lääne-Harju valla õpetajad ning mis soodustab/takistab keskkonnahariduse läbiviimisel lasteaedades.

Uuringu tulemuste põhjal annab töö autor Lääne-Harju valla valitsusele ja antud piirkonna õpetajatele järgmised soovitusel:

- Võimaldada Lääne-Harju valla lasteaedade õpetajale koolitusi, et tõsta õpetajate pädevust keskkonnahariduse läbiviimisel.
- Toetada enam õpetajate algatusi, õppekäike ja muud tegevust keskkonnahariduse arendamiseks.
- Luua keskkonna haridust võimaldavat muuseum või keskus.

- Õpetajatel näidata rohkem initsiatiivi ja teha aktiivsemalt koostööd Lääne-Harju valla valitsusega.

Tänuõnad

Seoses käesoleva bakalaureusetööga tänan siiralt enda juhendajat Maret Vihmanit, kes suunas mind, juhendas ja aitas parimal viisil. Tänan kõiki Lääne-Harju valla lasteaedade õpetajaid, kes osalesid uuringus ning täitsid küsimustikke. Lisaks soovin avaldada tänu Lääne-Harju valla lasteaedade direktoritele, kes aitasid mul edastada küsimustike nendele õpetajatele, kellega mina isiklikult ei kohtunud. Erilised tänud õpetajatele lasteaedadest Paldiski Lasteaed Naerulind, Rummu lasteaed Iepatriinu, Klooga lasteaed, Laulasmaa lasteaed, kes olid nõus osalema fookusgrupi intervjuus.

SUMMARY

The title of the bachelor's thesis is "Methods and Tools Used by Teachers to Enhance Environmental Education in Lääne-Harju Municipality Kindergartens."

The aim of this Bachelor's thesis was to find out the Lääne-Harju Municipality kindergarten teachers' assessments of environmentally friendly education, which methods and tools they use. What supports them in carrying out environmental education.

The first part of the paper provides a theoretical overview. The second part of this thesis consists of research methodology. The third part of the work shows the analyses and results of the study.

The survey revealed teachers attach great importance to environmental education. Analyzing teachers evaluations, it was revealed that older teachers (61+) and teachers with lower educational level consider environmental education less important.

The study showed that teachers have a need for additional training in the field of environmental education. The results of the study showed the importance of the contribution of the municipal government. The analysis of the research results also revealed that there is a lack of museums and institutions supporting environmental education in Lääne-Harju municipality.

The author of the work highly appreciates the contribution of the teachers who took the time to participate in this research.

Keywords: environmental education, outdoor learning, preschool, education for sustainable development, ecological education in kindergarten, environmental education, overconsumption, formation of environmentally friendly attitudes and values

KASUTATUD KIRJANDUS

- Alumäe, T., Olev, A. (2022) *Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service*.
https://www.bjmc.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/bjmc/Contents/10_3_14_Olev.pdf
- Ari, I., Yikmaz, R. F. (2019) *Greening of industry in a resource- and environment-constrained world* <https://www.sciencedirect.com/topics/economics-econometrics-and-finance/sustainable-consumption> (vaadatud 20.02.2023)
- Arvo Pärdi Keskuse veebileht (i.a) Keskusest. <https://www.arvopart.ee/arvo-pardi-keskus/keskusest/> (vaadatud 20.03.2023)
- Brussoni, M., Olsen, L., Pike, I., Sleet, D. (2023) *Risky Play and Children's Safety: Balancing Priorities for Optimal Child Development*.
https://www.researchgate.net/publication/233828988_Risky_Play_and_Children's_Safety_Balancing_Priorities_for_Optimal_Child_Development (vaadatud 25.03.2023)
- Brügge, B., Glantz, M., Sandel, K. (2007) *Õuesõpe*. AS Kirjastus Ilo.
- Cheever, F. , Campbell-Mohn, C. *Entsüklopeedia Britannica*. (Vaadatud 24.10.2022)
- Euroopa Komisjon (2010) *Arukam ja keskkonnasõbralikum Säaüstev tarbimine ja tootmine*
https://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/brochure_scp/kg006508ET_2.pdf
<https://www.britannica.com/topic/sustainable-development>
(Vaadatud 27.01.2023)
- Global Footprint Network veebileht (2018) *Country Trends*
<https://data.footprintnetwork.org/#/countryTrends?cn=63&type=earth> (viimati vaadatud 25.10.2022)
- Dahlgren, L.O., Szczepanski, A. (2006) *Õuesõppe pedagoogika. Raamatuharidus ja meeleline kogemus Katse määratleda õuesõpet*. AS Kirjastus Ilo.
- Dahlgren, L.O., Sjölander, S., Strid, J. P., Szczepanski, A. (2012) *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas - lähiumbrusest saab õpiõu*. Tallinna Ülikooli kirjastus
- Davis, L., Keyser, J. (1997) *How are values built?*
<https://www.gdrc.org/kmgmt/learning/values.html#:~:text=Children%20learn%20values%20and%20beliefs,absorb%20values%20and%20societal%20norms.>

Eesti Tervisemuuseumi veebileht (2023). *Töötoad Täiskasvanutele*.

<https://tervisemuuseum.ee/teenused/taiskasvanud/> (viimati vaadatud 19.03.2023)

Evans, O.G. (2023) *Likert Scale Definition, Examples And Analysis*.

<https://www.simplypsychology.org/likert-scale.html> (viimati vaadatud 9.03.2023)

Greenwise Team (2016) *The Environment and Kids: Teaching Children to Care for the*

Planet. <https://www.iamgreenwise.com/environment-and-kids/> (viimati vaadatud

14.03.2023)

Huvitava Bioloogia Kool (2020) *Looduskeskkonna-alased katsed lasteaias* (viimati

vaadatud 12.03.2023)

Jõgisaar, K. (2011). *Mis on ökoloogiline jalajälg?*

<https://bioneer.ee/mis-%C3%B6koloogiline-jalaj%C3%A4lg> (viimati vaadatud

10.02.2023)

Keskkonnaagentuuri veebileht (2023) *Looduses olevate tähistatud radade eesmärgiks on tutvustada loodusväärtusi nii kaitsealadel kui väljaspool kaitsealasid*

<https://loodusveeb.ee/et/themes/looduses-liikumine/matka-ja-loodusrajad>

Keskkonnaministeeriumi veebileht (2021) *Säästev areng*. (Vaadatud 24.11.2022)

<https://envir.ee/ministeerium-kontakt-uudised/strateegia/saastev-areng>

Keskkonnaministeeriumi veebileht (2023) *Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023–2025* [https://envir.ee/kaasamine-](https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2023)

[keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2023](https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2023) (viimati vaadatud 20.03.2023)

Keskkonnateadlikkuse ja -hariduse tegevuskava 2019-2022 (2018) lk 7, 27, 28. (viimati vaadatud 25.10.2022)

[https://www.envir.ee/kaasamine-](https://www.envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2019)

[keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2019](https://www.envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/keskkonnahariduse-ja-teadlikkuse-tegevuskava-2019)

Keskkonnaministeeriumi veebileht, Tallinna Ülikooli ja Turu-uuringute AS (2020) *Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring 2020*. [https://envir.ee/kaasamine-](https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/uuringud)

[keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/uuringud](https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/keskkonnateadlikkus/uuringud) (vaadatud 01.02.2023)

Kliimamuutuste veebileht (2021) *ELF: värske kliimaraport kinnitab vajadust pingutada seatud kliimaeesmärkidest enam*. <https://www.kliimamuutused.ee/uudised/elf-varske->

kliimaraport-kinnitab-vajadust-pingutada-seatud-kliimaeesmarkidest-enam (vaadatud 27.02.2023)

Kink, T. (2006) *Haridusasutuste areng ja võtmerollide muutused. Avatud kool ja tõhus õppimine*. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 16.

Käis, J. (1996). *Kooliraamat*. Ilmamaa.

Kuusakoski (2022) *Küünlaümbriste jaht*. <https://www.kuusakoski.com/et/estonia/> (vaadatud 31.03.2023)

Kwatra, M. (2022) *Environmental Education in an outdoor classroom*.

<https://yourstory.com/socialstory/2022/09/environmental-education-outdoor-classroom> (vaadatud 29.03.2023)

Kloogaranna Selts (i.a.) *Lääne-Harju matkarajad*. <https://matkarada.ee/> (viimati vaadatud 10.03.2023)

Laius, A. (i.a) *Säästva arengu haridus (SAH). Säästva arengu mõiste*

<https://sisu.ut.ee/keskkond/s%C3%A4%C3%A4stva-arengu-haridus-sah-s%C3%A4%C3%A4stva-arengu-m%C3%B5Iste> (10.04.2023)

Lasteaia mini-aed (2019) <https://www.tallinn.ee/et/magdaleena-lasteaed/uudis/lasteaia-mini-aed> (viimati vaadatud 22.04.2023)

Leemets, H. (2018) *Tartu ja Tallinna koolieelse lasteasutuse õpetajate arvamused õuekeskkonna kui õpikeskkonna suhtes*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool

Ligi sada Tallinna lasteaeda saab uue liikluslinnaku (2019)

<https://pealinn.ee/2021/08/07/ligi-sada-tallinna-lasteaeda-saab-uu-liikluslinnaku/> (viimati vaadatud 20.04.2023)

Niinepuu-Mark, K. (i.a.) *Roheline vald*. <https://rohevald.ee/roheline-vald/> (vaadatud 31.03.2023)

Masing, V., Rebase, H. , Pae, T. (2001) *Õppekäigud linnarohelusse*. AS Koolibri

Masing, V., Luik, H., Lauristin, M. (1990). *Looduskaitse ja ökoloogiline kasvatus Eestis*. Eesti Teaduste Akadeemia

Eesti Loodusmuuseum (2023) *Muuseumist*. <https://www.loodusmuuseum.ee/et> (vaadatud 30.03.2023)

Økolariet Science and Edutainment Centre (i.a) *Have a fun, exciting and educational experience*. <https://www.okolariet.dk/en/visit-okolariet> (viimati vaadatud 30.03.2023)

- OP (Eesti Televisiooni kultuurisaade) (2020) *Loodusmuuseumis seiklevad tuur Maria ja hüljes Harri*. <https://etv.err.ee/1174621/loodusmuuseumis-seiklevad-tuur-maria-ja-huljes-harri> (vaadatud 23.02.2023)
- Padise kloostri veebileht (i.a) Haridusprogrammid
<https://padise.ee/kulastuskeskus/haridusprogrammid/> (viimati vaadatud 19.03.2023)
- Peluso, C.(2022). *How do overpopulation and overconsumption damage the environment? What you need to know* <https://www.populationmedia.org/blog/how-do-overpopulation-and-overconsumption-damage-the-environment-what-you-need-to-know> (viimati vaadatud 8.02.2023)
- Pittam, C. (2013) *Children Learning about Ecology and the Environment*.
<https://novakdjokovicfoundation.org/why-we-should-teach-children-about-ecology-and-the-environment/> (viimati vaadatud 26.10.2022)
- Pungas-Kohv, P., Kohv, M., Lotman, A. (22.04.2016) *Millest algab keskkonnateadlikkus?*
Vaadatud 31.01.2023 [Millest algab keskkonnateadlikkus? : Õpetajate Leht \(opleht.ee\)](https://www.oleht.ee/2016/04/22/millest-algab-keskkonnateadlikkus/)
- Relve, H. (2008) *Eesti looduse vägi*. Tallinn: Kirjastus varrak.
- Ringsmose, C., Kragh-Müller, G. (2016) *Nordic Social Pedagogical Approach to Early Years*. Kirjastus Springer.
- Rootalu, K. (2022) *Suur ülevaade: õpetajad meie koolides ja lasteaedades*.
<https://www.stat.ee/et/uudised/suur-ulevaade-opetajad-meie-koolides-ja-lasteaedades>
(viimati vaadatud 10.04.2023)
- Salumaa, T., Talvik, M. (2003) *Ajakohastatud õppemeetodid*. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ, lk 104
- Sarv, M. (2018). *Maa=ilm*. Kirjastus Varrak.
- Scott, R. (i.a) *Outdoor learning – Kids Planet’s Udeskole qualification*.
<https://www.teachearlyyears.com/nursery-management/view/outdoor-learning-kids-planets-udeskole-qualification> (viimati vaadatud 20.03.2023)
- Seidenberg, S. (1998) *Ökoloogia ja loodushoid*. Kirjastus Varrak.
- Smith, P. K., Blades, M. Cowie, H., (2008) *Laste arengu mõistmine*. TLÜ Kirjastus
- Säästva Eesti Instituut (2000) *Säästva arengu sõnaseletusi*. Koost.: Anniston, A., Jüssi, M., Post, R., Oja, A. OÜ Greif
- Tartu Keskkonnahariduse Keskuse veebileht (i.a) *Koolitused ja õpitoad*.
<https://www.tartuloodusmaja.ee/> (viimati vaadatud 28.03.2023)

- Tartu Ülikooli loodusmuuseum ja botaanikaaed (2023) *Säilitame elurikkust*.
<https://natmuseum.ut.ee/et/kulastusinfo> (viimati vaadatud 26.03.2023)
- Tilovova, N., T. (2022) *Ecological Education Of Preschool Children Through Fairy Tales*.
<https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/view/1052/982> (viimati vaadatud 25.10.2022)
- Timberg, J. (2018) *Säästva arengu õpetamine lasteaedades Tartu näitel*.
<http://hdl.handle.net/10062/61465> (viimati vaadatud 25.10.2022)
- Tuisk, M. (2005). *Käitumisraskustega laps*. L. Talts, M. Vikat (Koost), Lapse kasvukeskkond Eestis ja Soomes. III: teadusartiklite kogumik. TÜ Kirjastus.
- Tuubel, V. (2002) *Muuseumi ja kooli koostöömudelid*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Töldsepp, K. (2021). *Õpetajate arusaam säästvast arengust ning säästva arengu põhimõtete rakendamine õuesõppes Tartumaa lasteaedade näitel*. [Toldsepp Kaija ba.pdf \(ut.ee\)](#) (viimati vaadatud 25.10.2022)
- Turovski, M. (2016) *Mattias Turovski. Murekoht looduskaitstes*
<https://kultuur.err.ee/310464/mattias-turovski-murekoht-looduskaitstes> ? (viimati vaadatu 2.03.2023)
- Tuuling, L. (2009). *Mäng ja õppimine*. TLÜ Rakvere kolledž
<https://www.tlu.ee/opmat/rk/2009/Lehte%20Tuuling%20-%20RKA6022%20M%E4ng%20ja%20lapse%20areng/6.%20teema/MANG%20JA%20OPPIMINE.pdf>
- Tuuling, L. (2017) *Töölehtede kogumik lastele II*.
<http://viruinstituut.ee/failid/Kogumik%20lasteaedadele%20II%20210817.pdf>
- Tüür, T. (2021, 16. veebruar). *Tarmo Tüür: rohmakas rahamasin hävitab riigimetsas vanad elurikkad metsad*. [KESKKOND](#)) Tarmo Tüür: rohmakas rahamasin hävitab riigimetsas vanad elurikkad metsad (postimees.ee (viimati vaadatud 01.02.2023)
- Ukkola, H. (2021) *Video: Environmental Education in Finland*
https://toolbox.finland.fi/wp-content/uploads/sites/2/2021/10/um_finno_ilmastokasvatus_2_eng_sub.mp4 (viimati vaadatud 03.02.2023)
- Unicef veebileht (2022) *The majority of wealthy countries are creating unhealthy, dangerous and noxious conditions for children across the world, according to the latest Report Card published today by UNICEF Office of Research - Innocenti*.

<https://www.unicef.org/press-releases/over-consumption-worlds-richest-countries-destroying-childrens-environments-globally> (viimati vaadatud 25.10.2022)

Vienola, V. (2003). *Keskkonnakasvatus lasteaias*. Kirjastus Ilo

Vihalem, T. (2014). *Fookusgrupi intervjuu*.

<https://sisu.ut.ee/samm/fookusgrupi-intervjuu> (viimati vaadatud 8.12.2022)

Vihman, M. (2016) *Maastikumäng kui õppevorm. Aktiiv-ja õuesõpe*. Atlex

Wright, A., Betteridge, D., Buckby, M. (2006) *Games for Language Learning*. Cambridge University Press

Õunapuu, L. (2014). veebiväljaanne “*Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*”. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf (viimati vaadatud 22.10.2022).

Õigusaktid

Riigi Teataja (2008). Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772> (viimati vaadatud 04.04.2023)

LISAD

LISA 1. Küsimustik lasteaiaõpetajatele täitmiseks.

Austatud lasteaiaõpetaja, Olen Tartu Ülikooli Narva kolledži koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala üliõpilane Jekaterina Ilo. Palun Teil täita küsimustik, mis on koostatud bakalaureusetöö raames. Uurimuses soovin teada saada, millised on Lääne-Harju valla koolieelsete lasteasutuse õpetajate võimalused ja viisid lastele keskkonnakasvatuse õpetamiseks.

Ankeedile vastamine annab Teile hea võimaluse mõelda, kas ja kuidas kasutate oma töös teadlikult või mitte teadlikult säästva arengu põhimõtteid. Saadud vastuseid kasutatakse üldistatud kujul ning Teie täpseid andmeid ei küsita ega seostata Teie vanuse või lasteaiaiga. Palun mõelge rahulikult iga küsimus läbi ja vastake kõigile küsimustele järjest. Ankeedis ei ole õigeid ega valesid vastuseid, vastake nii nagu Teie tunnete või arvate. Ankeedis on 10 küsimust ja selle täitmine võtab umbes 10 minutit. Soovi korral on võimalik uurimistööga tutvuda alates juunist 2023. Jekaterina Ilo ilojekaterina@gmail.com/ telefon + 372 53566660

1) Küsitluses osalejate vanus (märkige tärn/ rist sobivasse kohta)

20-30-aastased	31-40-aastased	41-50-aastased	51-60-aastased	61+ vanuses

2) Küsitluses osalejate haridus

Kesk-eri	Kõrgem Bak	Kõrgem MAG	Muu- Milline?

3) Küsitluses osalejate tööstaaž

0-2 aastat	3-5 aastat	6-10 aastat	11- 15 aastat	16+

4) Millises rühmas te õpetate?

Sõime	Aiarühm	Koolieelikud	Liit	Muu - milline?

5) Kui oluline on säästva arengu ja keskkonnateadlikkuse kasvatamine koolieelses lasteasutuses?

Väga oluline	Pigem oluline	Ei oska vastata	Pigem väheoluline	Ei ole oluline

6) Milliste teemade ja valdkondade kaudu saab enam tõsta keskkonnateadlikkust? (võib märkida mitu)

Taime-Riik	Looma-Riik	Loodus kui tervik	Mate-maatika	Inimese-ja ühiskonnaõpetus	Sotsiaalsed ja suhtlemine

Muud-millised?.....

7) Milliseid meetodeid kasutate enam keskkonnateadlikkuse tõstmiseks (võib märkida mitu)?

Mängud	vaatlused	õpetlikud lasteraamatud	õppekäigud	katsed	muu - mis?

8) Takistused, raskused

Näitvahendite vähesus	Ajapuudus	Rahalised probleemid	Õueala ja aia puudumine	Ilm	Asukoht

Muud-

millised?.....

9) Millist abi või vahendeid vajaksite paremaks keskkonnahariduse tööks?

.....

10) Kas olete nõus osalema fookusgrupi intervjuus kestusega 1- 1,5 tundi, mis toimub Zoom-i vahendusel? Positiivse vastuse korral, palun jätke enda kontaktid, et saaksin edastada täpsemad juhised osalemiseks. E-post:.....Telefon:.....

Täna uuringus osalemise eest!

LISA 2. Intervjuu küsimused lasteaiaõpetajatele.

- 1) Mis on Teie arvates keskkonnasäästlikkuse puhul kõige olulisem?
- 2) Kus olete omandanud/ saanud teadmisi ja oskusi, kuidas keskkonnakasvatusest?
- 3) Kui palju olete saanud keskkonna alaseid koolitusi?
- 4) Miks on Teie arvates oluline kasvatada keskkonnasäästliku mõtteviisiga lapsi?
Mis on selle juures kõige keerulisem?
- 5) Kuivõrd olete ise eeskujuks lastele oma tarbimisharjumustes?
- 6) Kuivõrd ökoloogilised/ keskkonna teadlikud on Teie kolleegide hoiakud?
- 7) Kellega teete koostööd? Kolleegid/ KOV/ Muuseumid/ Looduskeskused.
- 8) Kas olete saanud vallalt mingisugust tuge, osalenud seminaril või muu taoline, roheline valla raames? Kui jah, siis millist?
- 9) Kuidas on Teie arvates võimalik tõsta õpetaja motivatsiooni keskkonnahariduse läbiviimiseks?
- 10) Millest tunnete puudust, et paremini, tõhusamalt läbi viia keskkonnakasvatust?
- 11) Miks on oluline kujundada õpetaja ökoloogilist identiteedi?
- 12) Millised Lääne-Harjumaal tegutsevatest asutututest, keskustest, muuseumitest toetavad teid keskkonnahariduse läbiviimisel? Kuhu te saate minna koos lastega?